

francia léleknek a renaissance felé és már I. Ferenc idejében tartós gyökeret vert az új irány. Rabelais, Ramus, Montaigne nemcsak hirdetői lettek a renaissance-szellemnek, hanem továbbfejlesztői. Angliában, ahová szintén a XV. század utolsó éveiben jutott el a renaissance, már két-három évtized múlva a társas közösség szempontjából kezdtek értékelni a nevelést (Morus Tamás, Utopia. 1516). Didaktikai és iskolaszervezeti kérdésekkel foglalkoztak Elyot, Ascham, Mulcaster a XVI. század közepén. És amit külön érdemes megjegyezni: habár klasszikus irányú nevelést sürgettek, angol nyelven írták meg műveiket.

Németország csak a baseli zsinat (1431—1448) hatása alatt és jóval utána kezdett felocsudni a középkori műveltség dermedtségéből s Agricola Rudolf (1443—1485) már a köznevelést helyezi a humanizmus szolgálatába. Az iskola, az ifjúság, a nevelés mindenütt több figyelemben részesült, mint nálunk. A nemzetek művelődésének magva volt, a nagy szellemek fény sugarai éltették, s hálásan szórta vissza melegségének fényét. Az iskola helyes átalakulásától függött a humanizmus sorsa. Tudták ezt mindenütt. A XVI. század Voltaireja, Erasmus, azért szegődött munkáinak javarészt a nevelés szolgálatába. És Fináczy is hálás a nagy ember iránt. Az a 20 oldalnyi tanulmány Erasmusról méltó érdeklődés tárgya lehet, valamint igen figyelemreméltó a reformáció iskolaügyének s a jezsuiták tanítási rendszerének történeti megvilágítása és kritikai ismertetése.

Nem lehet ebből dióhéj-kivonatot adnunk. Hic liber est, in quo quarit sua dogmata quisque. Mindenki mást és mást tart fontosnak, s vitatkozni is lehetne egyik-másik állítással kapcsolatban. A fő azonban, hogy minden nevelőnek olvasnia kellene Fináczy könyvét. Okulást és lelkesedést meríthetünk belőle.

Teveli Mihály.

Albert Thierry: L'homme en proie aux enfants. Paris, 1913.

E könyv tele van finom megjegyzésekkel, férfias és mégis lágy szeretettel, s valami borongó, titokzatos hanggal van át- meg átszöve. Albert Thierry írta, egy francia école primaire supérieure tanulóinak lelki rajzát nyujtva benne. Albert Thierry, a nemes békebarát és szíve mélyéig érzelmes nevelő, 1917 ápr. 26-án Aix-Noullette-nél hazája ügyéért harcolva esett el. Áldozatos életét bezáró halála újra emlénkünkbe idézi könyvét és emlénkünkbe idézi a cím szerint a gyermekeknek áldozatul odavetett embert: a tanítót. Ámde az áldozat saívesen hordja mártírsága igazát; minden szavából a szeretet szól a világságba átküzködő gyermeki lélek iránt. Thierry született nevelő: elnéző, megbocsátó, szelíd és megértő. A tanítói s nevelői hivatásról mint valami fonséges sacerdotumról szól. A jansenista Saint-Cyran ma-

gasztos szavait idézi: «Az apostol elszámolja a Szentléleknek minden adományát és úgy találja, hogy ezek a hívek nagy seregében elosztva élnek, s a hívek közül egy sincs valamennyinek birtokában. De én merem állítani, hogy a gyermekek oktatásának s nevelésének adománya a legkritikábbak közé tartozik és valóban reá is illenek Szent Gergely szavai a lelkipásztorkodásról: A tanítás is valóságos vihara a léleknek.»

Albert Thierry a nevelésnek ezt a papi hivatását a tanítványai közt s közte kialakuló szeretetre alapítja. Félix Pécaut *Quinze ans d'éducation* c. munkájában azt mondja: «Ne helyezük reményünket, sem legfőbb jutalmunkat tanítványaink szeretetébe». Albert Thierry meg van döbbenve. Jutalmat nem vár, de hogy reményét se fűzhesse tanítványai vonzalmához, ezt a gondolatot nem tudja elvisselni. Hogyan szeressék azt, amit velük közöl — hitét vagy kétségeit —, ha őt magát nem szeretik? Hiszen szeretni, az már magában többet jelent, mint megérteni. A szeretetben magában már fel van oldva minden megértés.

Thierry megfigyelései s megállapításai rendkívül érdekesek. Amit a gyermeki lélekről mond, ha nem is mindig új, de mindig valami különös egyéni színnel ékes. A gyermek képzeletét roppant élénknek látja. Minden percben attól tarthatunk, hogy legegyszerűbb szavainkból csodát faragnak. A gyermekek Thierry szerint leginkább kalandos értéktelenségeket olvasnak, az igazi esztétikai szép iránt nincs érzékük. Ezt a nemesebb tehetséget valóban csupán a legkövetkezetesebb nevelő munka képes kifejleszteni a gyermekben.

Mindennapos dolog, hogy tanítóember egyes tanítványait egészen kiderítetlen okokból jobban szereti a többinél. Thierry sem tudja legyőzni ezt az érzést, de minden erejével küzd, hogy lelkének legmélyén maradjon elrejtve. Valakit különösebben szeretni s a többi elé helyezni szerinte igazságtalanság, ha ezt a szeretetet nem a tudás, szorgalom vagy jóviselet fakasztja a tanító lelkében.

A X. fejezetben a gyermekkor szájalomhiányáról beszél. A kis emberpalánta nyers indulataival nem könyörül a testi vagy lelki nyomorúságon. Ezért van, hogy ügyefogyott társait oly kedvteléssel bosszantja. Thierry látó szemét nagy szereteté nem homályosítja el. Meglátja pontosan a kibontakozó emberi lélek kezdetleges nyerségeit. A gyermek lelkét nem hatja meg sem az értelem, sem a szépség; csak a testi erő előtt áll meg ámulva. Kemény igazságokat állapít meg egyszerű sorból származó tanítványairól. Ha megfelelő társadalmi állásba küzdötték fel magukat, megfélelkeznek kézműves atyjukról. Ez a francia demokrácia arisztokrata vágyaiból származó ferdeség. Tanítványai már otthon, a családi körben, a szomszédok s a rokonok szavaiból megtanulják, hogy a kézművesség alacsonyrendű foglalkozás

s a legfőbb jó a földön a havonként fölvevett biztos fizetés, a nyugdíj, az előkelő összeköttetések s az írásnak finom és titokzatos művésze. Thierry Clémenceau-t idézi: «A demokrácia a felkapaszkodottak kormányformája».

Keserűen állapítja meg a reábizott kis nyáj gyarlóságait, de egy percig sem csügged el munkájában. Nem bántja az a szomorú tapasztalata sem, hogy tanítványai, elhagyva az iskolát, elfelejtenek köszönni volt mesterüknek. Végül tanítótársairól mond néhány szóban kemény bírálatot. Nem szereti őket. Merev rabjai bizonyos dogmáknak, szabadgondolkozók, de keveset gondolkoznak, köztársasági érzelműek, de ez az érzelmük durva ordítózásban nyilvánul meg, türelmetlenek más véleményével szemben s a maguk véleménye is csak a másokénak szolgai ismétlése.

Thierry békebarát lelkét feláldozta hazája ügyéért. A tanulóserg melegen érző, igazi atyai barátja vészelt el benne. Egy lelki orvos gyakorlottságával tartotta kutató ujját a gyermeki léleknek minden sebén és a sokszor elkedvetlenítő bajok látása nem csökkentette benne a nyers, erőtlen és műveletlen lélek iránt való rokonérzését. Minden erejével azon volt, hogy leküzdje a gyermekben ősi természetének minden kezdetleges vadságát. Mély, benső és forró szeretet hevíti munkáját és el se tudja képzelni, hogy tudását átszűrhesse a fejletlen agyakra, ha nem jár előtte szálláskészítőként nagy szeretete.

Thierry könyve költői és mély megfigyeléseknek egész sorában gazdag. Olvasása lelket, ihletet és bátorságot önt a tanítóember szívébe. A tanítás és nevelés nehéz munkáját nemes idealizmusa új sugárkoszorú fényével vonja be, bizalmat s reményt csepegtet a csüggedő nevelő lelkébe. Előadásának formai szépsége vonzani fogja a művészi gyönyörűségek kedvelőit. Főértéke azonban találó megjegyzéseiben s forró lélektől diktált elmélkedéseiben van. Mintha a *Cuore* hangja szólna^o benne mélyebb filozófiai színezettel.

Petrich Béla.

Dr. Orel Géza: Szociális reformok iskoláinkban. Bpest, 1918.
K. 8°, 32 l., 2 korona. (2. kiadás. Budapest, 1919. 2 K 50 f.)

A gyakorlati irányú iskola szükségét igazolja ez a kis füzet, mely a szerző *Műhelyi nevelés Páris iskoláiban* című nagyobb munkájának a függeléke. Egész oktatásunk sürgős megreformálása mellett emel szót. Az értelmi pályák túltengése eddigi nevelésünk helytelen irányára vall. A jövőben a *gyakorlatosság* legyen a vezető elv. A *műhelyi nevelés* újszerű kifejezésével jelöli meg az új korszak iskolájának jobb eredményre juttatható munkáját. Gyakorlati hasznú foglalkozás (asztalos-, lakatosmesterség, könyvkötés stb.) elsajátítását is meg kell